

— Mindaddig, a míg tervezgetünk — mondá Cinna dörmögve, — én nem vagyok senki és semmi. Egyet-mást én is láttam, én is tapasztaltam. Régi ismeretségeket elevenítettem föl s a mint majd be fogok róla később számolni, egy-két tekintélyes elvtársat szereztem, a kiknek majdan igen jó hasznát vehetjük. Mindazonáltal nem látom, hogy előbbre vinnők az ügyet. Török vagy szakad, mernünk kell valamit. Egy koczkavetés — hadd jusson minden dülőre —
— Már megtörtént! — vágott közbe Cajus Aurelius.

Mindenki esodálkozva nézett a lelkesedéstől és belső tüztől kipirult arcú ifjúra.

— Úgy van, drága barátaim, mi már megnyertük a játékot. Hogy mindez nekem, ismeretlen ifjúnak sikerült, ezen ne esodálkozzatok. Az érdem nem az enyém, hanem a tied, nagylelkű Cinna, tied, nemes Nerva, legfőképpen pedig a tied, Ulpus Trajanus! Hallgassátok meg, a mit mondani fogok. Mindedig bántott az a gondolat, hogy ügyünk érdekében én a legkevesebbet tehetem. Én itt ismeretlen vagyok, nincsenek összeköttetésem, nincs hátam mögött dicső múlt. Hetekig csatangoltam a tenger partján egy evezőselegényemmel. Egyszer csak vakmerő terv fogalmazott meg az agyamban. A Rhodanus közelében történt. Egy sűrű erdőben leszálltunk lovainkról. Letelepedtünk egy helyen. Nemsokára hangokat hallottunk. A lugdunumi proprator beszélgetett a fiával. Ezt természetesen utólag tudtam meg. Vadászni voltak s leültek pihenni; elég hangosan beszélgettek, minden szavukat jól hallottam. A proprator gyűlölettel emlékezett meg a császár gaztetteiről s azt mondta, hogy nem hajlandó ilyen embernek a parancsait teljesíteni. Hogy a halálraitéltek közül számosat — főleg pedig titeket, barátaim — nagyon bátor és derék embereknek tart s főleg Trajanusban a Palatiumnak igen jelentős ellenségét látja. Ebből ő arra következtet, hogy a császár rossz útra tévedt. A proprator fia, a ki tribunus a seregnél, mindenben helyeselte apja véleményét, főleg pedig abban, a mit Trajanusra vonatkozólag mondott. Megemlékezett nagy hadi érdemeiről s arról, hogy te akkor, mikor az óriási hatalom a kezében volt, nagyravágyó terveket a szivedben nem tápláltál. Ezeket mondották s nekem elég volt ennyit hallanom. Jól esett tudnom, hogy tervünknek ilyen nagy befolyású támogatói fognak Lugdunumban akadni. Hazáig kísértem őket s vakmerőségem még tovább is terjedt. Egy pár sort irtam a pro-

pratornak. Bebecsátást kértem tőle. A proprator szívesen fogadott. Én pedig előtte állva így szó-lottam vakmerően: «Én a Cinna, Nerva és Ulpus Trajanus nevében jöttem hozzád, tudatlak, hogy elhatározták Domitianus megbuktatását s kérnek téged, hogy add át legioidat, hogy Rómába vezessék . . .

— Micsoda örültség! — kiáltá Cinna.

— Igazad van, nemes Cinna — mondá Aurelius nemes őszinteséggel, — most, hogy nyugodtan gondolok vissza reá, én is annak tartom. No de mit tettem koczkára? Az életemet —

— Tovább! Tovább! — unszolák izgatottan az összeesküvők.

Aurelius folytatá:

— A proprator úgy nézett reám, mintha a villám sújtotta volna. Láttam az arcán a halálos ijedelmet. De tovább beszéltem. Elmondtam, hogy a szabadság bajnokai, a hazának igazi barátai szövetségesül szemelték ki őt, a helyzet bonyodalmanak bölcs megoldását az ő bölcseségétől, tapintatótól, kipróbált hazaszeretettől várják. Ékes szavakkal festettem a nép elégtelenségét, a zsarnok lelketlen uralmát, égbekiáltó kegyetlenségét, a helyzet orvoslásának föltétlen szükségességét. Beszéltem rólatok a lelkesedés szárnyas igéjével — s fiatal lelkesedésem reá ragadt a vén katonára. Egy szó mint száz — ő a mienk s bármely pillanatban kész hozzánk csatlakozni.

E pillanatban lépett be Herodianus. Egy rongyos ruhájú koldust vezetett be.

— Rómából jött — mondá Herodianus titkzatosan, — igen fontos hirt hoz.

A koldus kérdezte, hogy Cornelius Cinna itt van-e?

Ekkor átadott Cinnának egy összegyűrt levelet. Cinna lázas izgatottsággal tépte le a zsinórt. Az összeesküvők várakozással teljes szemeiket reá szegezték. Cinna arca lángolt.

— Új szövetséges, még pedig nagyon hatalmas. A levelet Clodianus küldi. Farkast emlegettél, Trajanus az imént s ime, itt van.

— Hogyan, Clodianus? Lehetetlen! — kiáltott fel Ulpus Trajanus.

— Nem egészen! — vágott közbe Cajus Aurelius. — Elmenekülésünk előtt rövid idővel találkoztam vele Norbanus házában. A miket akkor mondott s a miket tőlem kérdezgetett . . . most már értek mindent.

— Halljuk a levelet! — sürgeté Gnejus Afranius.

Herodianus kivezette a koldust, Cinna pedig felolvasta Clodianus levelét. A levél írója minde-nekelőtt kijelentette, hogy Clodianus volt, a ki őket a veszélyre idejekorán figyelmeztette. Aztán pontos tervet közölt velök a legközelebbi teendők-re nézve. A praetorianusokat már napok óta igyekeznek az összeesküvők céljainak megnyerni. Egyetlen nehézség Norbanus egyénisége, a ki még most is makacsul ragaszkodik a császárhoz s mint katoná, az államügyekkel nem törődik. Ámde hovatovább nagyobb a reménye, hogy ez

— Barátaim — kiáltá, — látjátok, hogy az istenek is mellettünk vannak! Miért késlekedünk? Kell-e még nagyobb biztosíték arra, hogy győzni fogunk? A proprator ez a levél még szilárdabbá teszi elhatározásában. Azt ajánlom, hogy haladéktalanul lépjünk érintkezésbe a propratorral.

Aztán el Lugdunumba! Álljunk a legiok elé s jelentsük ki, hogy Domitianust letesszük a trónról s felidézük újra a Cincinnatus és Regulus régi dicső, szabad Rómáját.

A HOMOKPUSZTÁBÓL. — A dűnék szélfelőli lejtője, apró barkhánokkal.

is sikerül neki. Szükség esetén kíméletesen félre lehet őt az útból téríteni. Végül szóról-szóra ezek állottak a levélben:

«Ha a bataviai Cajus Aurelius — a mint sejtem — köztetek van, mondd meg neki, hogy jegyeseivel nemrégiben találkoztam. Jól érezi magát. Nálam járt, hogy bátyja számára valami kedvezményt kérjen tőlem, mert Quintust — a mint talán tudjátok — a nazarénusokkal való czimborálás miatt elfogták és a Tullianumba zárták. Megígértem neki, hogy minden tőlem telhetőt megteszek, de mindaddig, míg Domitianus kezében van a hatalom, igazságos ítéletre vagy kegyelemre nem számíthat.»

Ez utóbbi szavak esodálatos hatással voltak Cajus Aureliusra.

— El Lugdunumba! — hangzék az összeesküvők kiáltása.

XXVII.

A Circus Maximusban.

A tavasz egész bűbájos szépségével beköszöntött. Rómát a kertek és parkok csodaszéppé tették. Úgy tűnt fel, mintha a világváros a százados ünnepre legékesebb ruháját öltötte volna fel. Tegnap kezdődtek a nagyszerű ünnepi játékok a versenytudással. Mára hirdették a flaviusi circusban a viadalokat, a tengeri csatát és a vadállatokkal való küzdelmet.

Kora reggel volt még s a forumon, az utcaikon tengernyi nép özönlött. Nincs toll, a mely ezt a mozgalmas képet le tudná festeni. Aranynyal át-

tört, biborral bevont gyaloghintók egész sora, mint valami körmenet vonult a Circus Maximus felé. Az uteza népe ujjongott, lármázott. Háromszáz oroslán, ugyanannyi párducz, ötven cantabriai medve, negyven elefánt s egyéb ritka állatok, hatszáz gladiator és ökölvívó, köztük nők és törpék, egy tuczat rablógyilkos s mintegy kilenczven keresztény fog az arénában négy nap alatt megjelenni, elvérzeni. Micsoda gyönyör a nézőknek, a felséges népnek! Valóban, nem hazudott a császár hírnöke, midőn harsány trombitaszó mellett hirdette:

— Jertek és lássátok azt, a mit még emberi szem nem látott és nem fog soha látni!

A második nap látványosságára még nagyobb tömeg verődött össze. A birodalom minden részéből özönlött a kíváncsiak serege fel a fővárosba. A Circus Maximusban nyolezvanezer ember fért el — s mégis felő volt, vajjon befogadhatja-e a tömérdek népet.

Az egyik pazar fényvel készült gyaloghintóban Lykoris, az ünnepelet galliai nő hevert, mellette egyik barátnője, a kia vidékről jött fel, hogy megnézzze a circusi játékokat.

— Egyre vagyok nagyon kíváncsi — mondá a vidéki nő. — hogy a Titus Claudius fiát valósággal odaállítják-e a vadállatok elé s hogy a főpap nézni fogja-e?

— Édesem, látszik, hogy elmaradtál a világtól. Nem tudod, hogy Titus Claudius márczius idusa óta halálos betegen fekszik; hogy elméjét féltik az orvosok? Azt mondják, hogy néhány nap alatt egészen megöszült. Mindenki nagyon sajnálja. A fiának nem fog a császár megkegyelmezni, . . . pedig milyen szép ifjú, Rómának legszebb férfija. Igazán kár érte. Én is megkísérlettem mindent, hogy megmentsem. Beszéltem Parthenius-szal, irtam Domitiannak. Úgy látszik, hiábavaló minden. A császár kérlelhetetlen.

— Hát Cornelia? Igaz, hogy ő is Quintus-szal együtt a börtönben van?

— Osztozik jegyesével. Ő is nazarénusnak vallja magát. A lázadó Cinna unokahugára is halál vár.

— Hát az igaz, hogy az összeesküvők Germania egyik fejedelmével szövetségbe léptek s most Róma ellen készülnek? Borzasztó dolog volna, ha a lázadó most megérkeznének s mi elesnénk a gyönyörű látványosságoktól, úgy-e?

— Légy nyugodt. Clodianus idejekorán felfedezte a dolgot s intézkedett, hogy a lugdunumi Galliából kivonják a csapatokat s germaniai határ-

szélre küldjék. Ne félj, a játékokban zavartalanul fogsz gyönyörködni.

E pillanatban megállottak a gyaloghintót vivő rabszolgák. Körülöttük nagy tolongás és összevissza kiabálás hallatszott.

— Úrnöm — jelenté a rabszolga, — a rendőrök elfogtak egy embert, nagy a tolongás, nem haladhatunk tovább.

Lykoris kihajolt a hintóból. A Titus-fürdők előtt két markos ficzkó elfogott egy karesú, halvány arcú férfiút, a ki kétségbeesetten védekezett.

— Ezt az arcot én már láttam — mondá Lykoris, — de nem tudom, hol és mikor. Philemon, tudd meg, hogy mit csinált az a szerencsétlen.

A rabszolga néhány percz múlva jelentette, hogy Stephanus megugrott rabszolgáját, Eurymachust fogták el, a kit Stephanus már hónapokig hasztalanul kerestetett Latiumban.

— Csakugyan ő az! — kiáltott fel Lykoris. — Ráismerek halvány, daczos arczára. Csak a szakálát vágatta le. Iszonyú egy jelenet volt. Sajnálom azt az embert. Mióta Quintus Claudius elfogták, nagyon ideges vagyok. Eurymachus hozott reá minden bajt. Nézd, milyen kétségbeesett fájdalommal néz körül. Akkor pedig, mikor keresztre akarták feszíteni, olyan esodálatosan nyugodt volt.

— Megpuhult.

— Nem hiszem. Egészen más oka lehet annak. Hátha Quintus sorsára nézve fontos lehet a vallomása. Ki kellene őt hallgatni. Hé, Philemon, hívd ide azt a két katonát.

A két pribék nagycsodálkozva közeledett a fényes gyaloghintóhoz.

— Halljátok, szerencsés fogást tettetek. Ismerem azt a rabszolgát. Stephanus nagyon fog örüvendeni. Várjatok, hadd írjak néhány sort. Vigyétek ezt a fogolylyal együtt Stephanushoz. Megteszitek?

— A mint parancsolod. Elvihatjuk őt a hatóságához vagy gazdájához.

Lykoris intett a szolgájának s az mindkét pribéknek néhány arany pénzt nyomott a markába. Ezalatt Lykoris sietve írta viasztáblájára e sorokat:

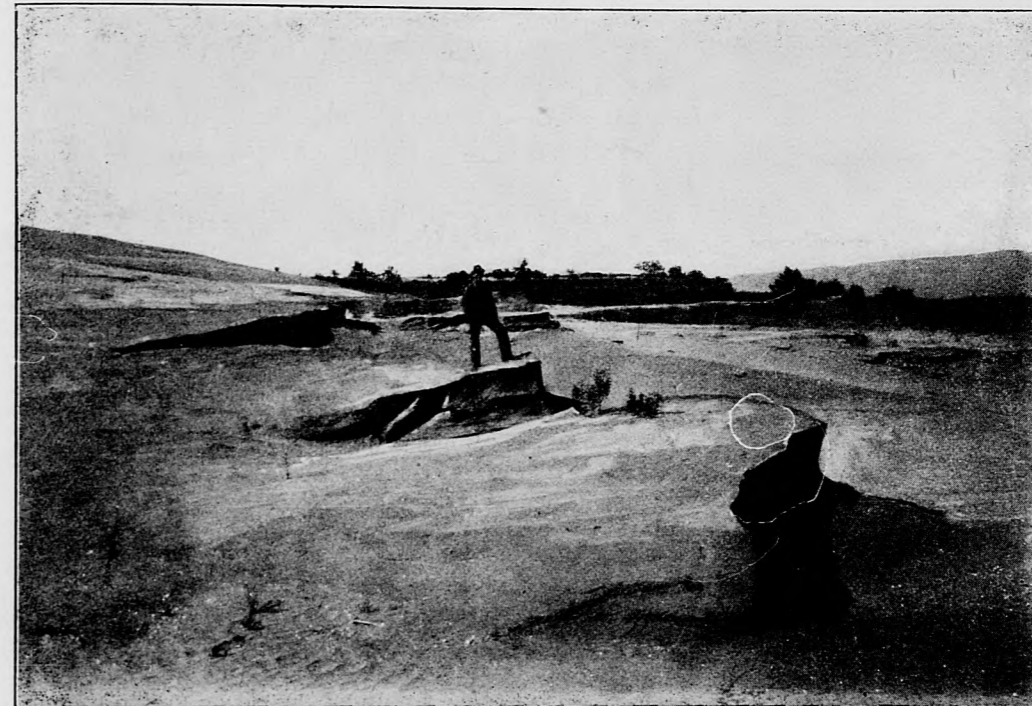
«Lykoris üdvözetét küldi az érdemes Stephanusnak. E sorokkal egyidejűleg hozzák neked Eurymachust, a kit oly régóta hasztalanul kerestél. Őriztesd gondosan, de ne bántsd őt, míg én veled nem beszélek. Hogy miért, majd előszóval mondom meg neked. Ma ebédre vendéged leszek. Éljd boldogul!»

Átadta a táblát az egyik pribéknek, aztán reá esett tekintete Eurymachus halvány, szép orczájára — s valami, eddig soha nem érzett részvét, csaknem megszegyenülés érzése szállotta meg. A rabszolga szemében a léleknek mélységes lángholása olyan sajátságos hatással volt reá, mintha valami démon lakozott volna benne. Most már kezdette érteni Quintusnak a rajongását.

Minél tovább foglalkozott ezzel a gondolattal, annál inkább megizmosodott benne az a gondo-

A senatorok helye is kezdett megtelni. Mesterkéltséggel, magamutogatóan ültek le a senatorok, a kik Domitianus idejében csak névleg voltak a hon atyái, valóságban nem voltak egyebek, mint tehetetlen eszközök a zsarnok kezében. Sok hely maradt üresen, az összeesküvők és börtönben synlódók helyei.

Aztán megjelentek hófehér ruhájukban, lefátyolozva a Vesta-szüzek, kiknek a törvény szintén diszhelyet biztosított a circusban. És újabb meg-

A HOMOKPUSZTÁBÓL — A honnan a homokbuczkákat tovább vitte a szél.

lat, hogy Eurymachust vallatóra fogja birni s ha kell, a haláltól is megmenti.

Nem is vette észre, hogy a Circus Maximus bejáratához érkeztek. Leszállott barátnőjével a gyaloghintóból, az egyik rabszolga megváltotta a jegyeket, megnézte, hogy a hely merre van s a többit rábizta a czifra ruhás circus-szolgára, a ki Lykoris és barátnőjét elvezette a helyökre. A rabszolga reátette az ülésre a himzett vánkost.

Az amphitheatrum már ekkor csaknem zsúfolásig megtelt. Főleg a felsőbb üléseken ember ember hátán nyüzsgött. Ünnepi köntöst öltött fel mindenki, még a legszegényebb cliensnek vállán is hófehér tóga ragyogott. Az asszonyok hajában diadém, karjukon arany karperecz.

újabb csoportok jelentek meg a circus bejáratánál, a lépesőkön felözönlött a kíváncsiak tömege. Zúgás, morgás, nevetés hallatszott mindenféle s hasonlatos lón ez a hangzavar a tyrrheni tenger morgásához. Végre megtelt a circus. Csak a császári páholy volt még üres.

Várakozással teljesen szegeződtek a szemek erre a páholyra. A világ urát várták és kíséretét.

Lykoris szomszédságában egy gavallér azzal mulattatta szomszédait, hogy ritka szép mulatság vár a tisztelt hölgyekre. Még asszonyok is fognak viaskodni, no meg a nazarénusok fele is asszony és leány. No meg a Quintus Claudius dolga sem utolsó.

— A nép megkegyelmeztetését fogja kérni — jegyzé meg Lykoris.

— A császár vissza fogja utasítani. Eddig is megpróbálták minden kigondolható módon, hogy kegyelmet eszközöljenek ki a számára, de a császár kérlelhetetlen. Legfeljebb akkor fog Quintusnak megkegyelmezni, ha három fenevadat fog legyőzni.

Trombita harsogása szakította félbe ezt a beszélgetést. Néma csend lön a circusban. Az aranyos vánkások mögött félrehajtották az ajtó függönyeit s belépett Domitianus, a világ ura, a kinek szemöldöke egyetlen rándítására — mint hízelgői mondták — megremeg a világ.

— Ave Cæsar! — újjongott az ezertorkú tömeg. Ő pedig kegyteljesen mosolyogva bölintott, kezét színészi álpáthos-szal fölemelte, hogy a hű rómaiakat üdvözölje.

A császár jobbján Domitia ült, balján üres maradt a hely — a Titus Claudiusé, a ki most az étellel és halállal vívódva fekszik otthon.

(Folytatása következik.)

FECSKE A TANTEREMBEN.

A mester szól; figyelnek mind szavára,
Fogékony lelkök ajkain lebeg.
Mint tikkadt, hűtötte nyári tájra,
Új éltet adva, hull a permeteg:
Úgy hull a mag; hull termő, jó talajba,
És bár sziklára több, homokba sok,
Ígét hirdetni mégse' csügged ajka:
«Hazájukért ezt tették a nagyok.»

S a mint beszél, beszél, megihletetten,
S az ifjú nép hallgatja csöndesen:
A nyílt ajtón be balga fecske lebben
S röpül, miként kilőtt nyíl, sebesen.
Rovart űz nyilván s vélt: nyílt határon
Röptül, gyorsabban, mint a gondolat.
A hány a szem, mind rajta a madáron;
Röptül az és eléri a — falat.

Koppan nagyot és fölsivít szegényke,
Ereje fogytán, szárnya megmeredt:
Lehullana, de hogy lenéz a mélybe
És látja azt a sok gyerek-fejet,
És látja, hogy szemökkel rátapadva,
Lehulltát várják ellenségesen,
Erőt merit a vészből s fönmaradva,
Röptül, mint villám, újra sebesen.

Röptül, röptül . . . s lélekzetet se véve,
Aggódva nézik mester s gyermekek:
«Szegény, mily fáradt már! ó, vége! vége!»
És gondolatban érte mind remeg.
De csak röptül az és kétségbeesve,
Köröskörül, a termen át meg át;
Hol elröptülne, hasztalan keresve,
A merre jött, az ajtó nyilatát.

Ereje vész, már-már lehull a földre,
Holott, úgy véli, biztos a halál;
(Nem tör, de szánalom ragyog szemökbe'
Azoknak ott lenn, balga kis madár!)
Ám új erőt vesz, ó, ez már a végső,
És újra csak röptül, keresve rést;
Ellankad, elfogódik szive: késő!
Nem lát már s nem remél menekülést.

A mester ekkor halkán, óvatosan
— Nem hallja sem madár, se' gyermekek —
A zárt ablakhoz megy, kinyitja gyorsan
S hogy zajt ne üssön, ő is fél, remeg.
Friss lég hatol be rögtön a terembe,
Magával hozva a nap sugarát:
Csak egy csicsérgés hallszik . . . és remegve
Röptül a fecske ki, a résen át.

«Megmentve!» Egy szó csak s fölér ezerrel!
Ifjaival a mester fölsohajt,
Mint az, kit gond gyötört s most könnyű szerrel
Lerázott gondot és ezernyi bajt.
Folytassa-e? — a mester eltűnődik:
Fog-e termő talajra lelni még?
Az ablakon be napsugár szűrődik
S csábítón hí, mosolyg a tiszta ég.

De szól a mester: «hogy mi a tanulság?
Példát e kis madárról vegyetek:
A legfőbb kincs a földön a szabadság,
Mégvédve ezt, mindent megvédtetek.
Kitartás és nem csüggedés a bajba',
Ezer veszély között is megsegít.»
És hull a mag: mind termő, jó talajba;
Ha példa vonz, a szó könnyen hevit.

Ujvári Béla.

A művész feladata nem a természet utánzása,
hanem kifejezése. Balzac.

Hogy mely kormány a legjobb? Az a mely meg-
tanít, hogy önmagunkat kormányozzuk. Goethe.

A hazát szeretni annyi, mint azt kívül félelmissé,
belül nyugodttá tenni. Flato.

A MÉH ÉS A SELYEMBOGÁR.

A rovarvirág legnagyobb nevezetessége a méh. Művészete, rendezett háztartása, példás családi élete, már a legrégebb kor népei előtt példaképpé és rendszeretete még közmondásossá is vált. Mindennütt foglalkozott vele a népek hitélete. Azt mondja a hitrege, hogy a méhészetet Apolló és Kyréné fia, Arisztaiosz találta fel. Ez az Arisztaiosz — az áldás istene — beleszeret Orpheus feleségébe s méhest, gazdaságot, mindent feledve, vágyódó szerelmével üldözni kezdi a szép Eurydikét. Ez azonban megijed tőle s menekülni akar, ám megcsipi egy kigyó s összeroskad, mire azután beéri Arisztaiosz, de mi haszna? A kigyó mérge akkorra már megölte. A nymphák Eurydike haláláért bosszút akarnak állani. Arisztaiosz méhesére törnek s felforgatva a kasokat, a méheket egytől-egyig agyonütik. Arisztaiosz, Kyréné tanácsára, négy tehenet és négy bikát áldoz fel Eurydike szellemének, az áldozati állatokból kilenczed napra méhrajok kelnek elő és benépesítik a kiölt kasokat.

Az őshazájából szétáradó embert világi útjában a méhecske megélhetése határáig mindenívé elkíséri s első háziállatjává szegődve, a fürgesség, szorgalom, önzetlenség és rendszeretet példaképpé válik s követésre sarkalja az embert és arra indítja, hogy háztartását és állami életét ő is hasonlóképp rendezze be s hogy megtanulja kedves kis állatkájától a boldogulásra vezető, előrelátó takarékoságot. A méh ezen kedvességének köszönheti, hogy annyit foglalkozik alakjával a népmonda: Még a világ teremtsénél is szolgálatot tesz, mert szemmel kíséri a sátán fondorkodásait és ellesve gonosz szándékát, beárulja Istennél. Így azután a beárult ördög nem képes megrontani a világot: e feletti bosszúságában el akarja pusztítani a méhet s rásütve a puskáját, derékon lövi; közel van azonban az isteni segedelem, mely nemcsak megszabadítja a méhecskét, de meg is áldja, hogy ne érezzen fájdalmat, hogy az erkölcsös élet legszebb tulajdonságai egyesüljenek benne és hogy mézénél ne legyen a világon semmi se édesebb.

Orosz népmonda szerint a kereszténység Jézus utolsó sóhaja adott életet a méhecskének. Avégre teremtetted a méhet az isteni gondviselés, mondja, hogy: «legyen, a ki a kereszt-

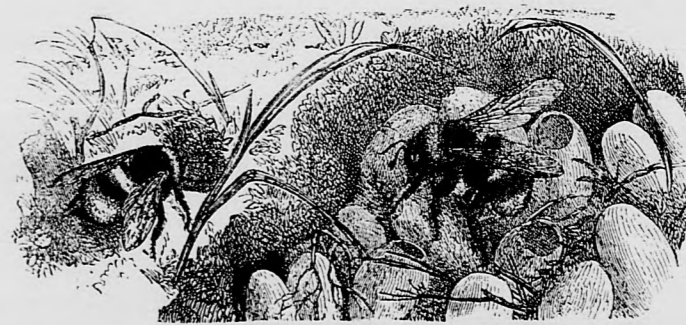
tényeknek az esketéshez, miséhez és kereszteléshez szükséges templom-gyertyához viaszot termeljen.»

Egyházi atyák példálódzása szerint a templomokban égő viaszgyertyák Krisztust jelképezik, mert, hogy valamint a viasz szüzméhektől veszi eredetét, épp így szüztől született az Üdvözítő is.

Oly kedvencz állatkája a méh a jó keresztényeknek, hogy élete végét épp úgy, mint a saját kimúlását, «halál»-nak mondja. Az ember mindenben magamagához hasonlítja a méhecskét s olyannak tekint, mint a ki értelem dolgában a többi állatok közül messze kimagaslik és ezért véteknél tartaná bántani és úgy tünik fel előtte, mintha nemcsak neki, hanem az egész természetnek is kedvence lenne ez az állatka s minden virág örülne, ha megnyithatja előtte kelyhét. Ily virág-öröm tükröződik vissza Tompa Mihály kedves soraiban:

«Bársony ajkával a karsú liliom,
A méhe szájjára mézédés csókot nyom . . .
A tulipán, ki a fuvalmat szereti:
Hogy kebelébe nyúljon, megengedi.»

Arany János a méh románczában elmondja, hogy egy szép kékszemű lány menyasszonyi koszorújához virágot szedeget, miközben a kert legszebb pünkösdi rózsáján megszólamlík egy kis méhecske és kéri a leánykát: «Ne szakaszd le az én szertőmet». De a lányka mégis leszakasztja a virágot. A kis méh szive, bár parányi, «Nagyon tudott a virágért fájni.» A leánynak szeme alá üti a fulánkot. Szegény bogár! Maga haldokolva, — Félre ült egy — Rozmaring bokorra. — Szép menyasszony — Jajgat a sebével, Esküvőre — Sem mehet szemével. — Holdfogyásig — Dagadt lön a tája, — Azalatt meg elhagyá babája.» A méh nem bánt senkit, a míg csak lehet, mindenkinek kitér; életfonalá fűződik a fegyverhez,

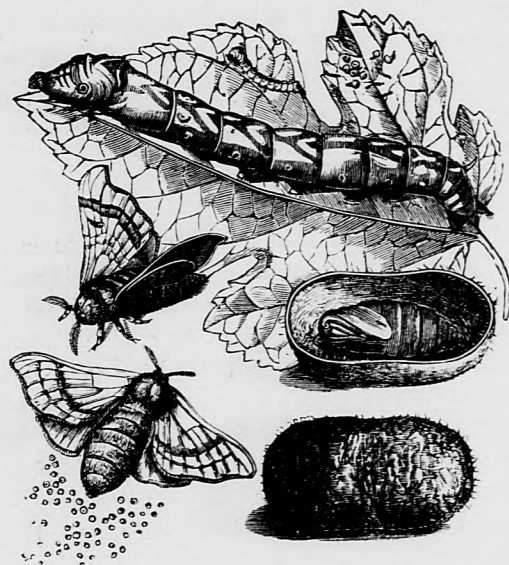

FÖLDI DONGÓMÉH.

mégis azonban, ha ütközetre kerül a sor, alig találkozik nálánál vitézebb. Szenvedélyes haraggal tör arra, a ki rontására akar lenni. Arisztotelész mondja, hogy: «Egykor a méhek megtámadtak egy lovat és szúrásaikkal megölték». Régi időben várak ostromlásakor a kőfalakat hágó ellenség nyakába egész kas méheket hánytak le a várbeliek, mire az ostromlók megszágyenülve hanyathomlok futottak el előla. Bonfinius állítja, hogy a nándorfehérváriak is ezt cselekedték, a mikor Amurátesz török császár ezt a magyarországi jeles végvárat ostromolta.

*

Második nevezetessége a rovarvilágnak a selyembogár; ha nincs is oly példás élete, mint

SELYEMHERNYÓ, PETE, GUBÓ ÉS LEPKE.

a méhnek, mégis nagy áldás háramlik művészetéből az emberiségre, különösen az által, hogy a szegény embert sokszor pénzhez segíti, ha ez tenyésztésével foglalkozik.

A selyembogár úgy tűnik fel előttünk, mintha vértanúságával akarna kiengesztelni bennünket azért a sok kárért, melyet töménytelen faja okoz. Egy kínai császárné 2600 évvel Krisztus születése előtt abban talál szórakozást, hogy a természet ölen összeszedegeti a selyemhernyó gubóit és ime, játék közben kezébe adja a szerencse azt a szálat, melylyel a gubó minden selyme legombolyodik. A véletlen szerencse ekként kiszámíthatatlan nemzeti kincsese ajándékozta meg a kínaiakat: a császárné nagyban kezdi tenyészteni

a selyembogarakat, s udvarhölgyei teljes odaadással segédkeznek neki, mindegyre gombolyítják a gubókat s szövét készítenek a selyemszálakból, majd egyházi ruhákat varrva a szövétből, vallásos szertartás között mutatják be azokat a papok a népnek s áldozatot hoznak a selyembogár szellemének. Ettől fogva Kinában a selyemtenyésztés mindjobbban terjed. Legnagyobb gondot az eperfa tenyésztésére fordítanak: minden kínai alattvalónak holdankint 2 □ lányi területen eperfát kellett ültetnie. Halál-büntetés terhe alatt megtiltja a császár a beavatottaknak, hogy a selyemtenyésztés titkából bármit is eláruljanak s azért az idegenek előtt évszázadokig rejtély maradt a selyemtenyésztés. Az idegenek csak annyit leshettek el, hogy Kinában nagy becsülete van a szederfának s hogy a császári palotában egy külön kert van, telve ilyen fákkal, a melyek alatt a császárné az egész udvar kíséretében naponta megjelenik az évszázados időszakában és saját kezeivel tépegeti le a fa leveleit, miközben kísérete legfeljebb csak az ágakat hajtogatja le neki. Oly féltve őrizték a kínaiak a selyemtenyésztés titkát, hogy közel 3000 évig képesek voltak azt megőrizni.

530-ban Krisztus születése után két barát járult Jusztinián császár elé s nagy titkolódzások között eperfamagot adván át azt állították, hogy ebből a magból nő az a fa, a melyen a selyembogár terem: ki is nőtt a fa, selyembogár azonban csak nem akart nőni rajta. Évek múltán ismét barátok jöttek Jusztinián császárhoz, a kik kifűrt vándorbotjuk üregében selyembogár petét csempésztek Kinából s így egyszerre el volt árulva Kína féltve őrzött titka.

A selyembogár tehát az ember keze alatt házi állattá vált. Oly elkényeztetett, hogy a szabadban már nem is élhet, a szélmozgatta leveleken nem tartózkodhatik, a maga védelméről gondoskodni többé nem képes. Lepkéje úgy látszik nem is érzi, hogy szárnyai vannak, még csak meg sem lebentti őket, holott — azt mondja a selyembogár krónika — mint vadon élő pillangó egykor igen jól tudott repülni. Régen lehetett az! Manap már csak tétovázni látszik, olyan mintha álmodoznék a felett a nagy művészet felett, melylyel gubóját megszövé. Azt a regét halljuk felőle zengeni, hogy a kikelet bájos tündére egykor önkezével áldotta meg s azért oly tökéletes a selyembogár.

Az emberi fényűzés kinyújtotta kezét a selyembogár után s ezzel megszűnt a boldog élete: művészileg szőtt drága selymeért legtöbb életével

lakol: mielőtt még lepke lehetne, gubójában fojtják meg szegényt.

Nélküle fényűzésünk alig volna elképzelhető. Mihelyest felismerték a selyem szépségét az emberek, mindjárt törni kezdtek magukat utána s habár a nemzetek jóakarói felismerve a fényűzés hátrányait, mindenképpen iparkodtak is megóvni attól övéiket, a selyem használata mégis elterjedt a népek között.

Aurelianus császár öltözetei között még egyetlen egy selyemköntös sem volt és nem engedte

megszólította, mert hétköznap selyemharisnyában jelent meg előtte: «Ejnye, ejnye uram, magamnak is van ugyan egy pár selyemharisnyám, de én azokat csak vasárnap viselem». *Krenedits r erencz.*

A HOMOKPUSZTÁRÓL.

Képeinkhez.

A homok a legérdekesebb anyagok egyike. Ha mikroszkoppal vizsgáljuk, úgy minden szem szép üveggömbnek fog tetszeni, melyet alig zavarnak

A HOMOKPUSZTÁRÓL. — Szélvájta mélyedés a dűne tetején.

meg másnak se, hogy ilyent viseljen; felesége azonban már nem így gondolkozott, sőt unszolta, hogy csináltasson olyant neki; a császár azonban megtagadta, mert nem akart selyemért aranyat adni; idejében ugyanis egy font selyem egy font aranyon kelt.

Csak Julius Caesar idejében kezdett hozzáférhetőbbé válni Rómában a selyem. A római nők körében a selyemruha viselete mindegyre nagyobb tért hódított, míg nem Tiberius alatt a senátus a nagy fényűzés káros következményeit belátva, a selyemruhaviselést ismét eltiltotta. — I. Jakab, Skócia királya (1406), egy pár selyemharisnyát vett kölesön, hogy az angol követeket illendően fogadhassa, a brandenburgi örgrófpedigtanácsosát

elhomályosító anyagok. Maga a gömb kvarezból áll s itt-ott apró piros gránátszilánkokat s esillámlémezkéket látunk benne. A pusztai homoknak, nevezetesen a futóhomoknak az a jellemző tulajdonsága, hogy a legkisebb ellenállásnak s a legenyhébb szellőnek is enged, mely könnyedén viszi egyik helyről a másikra a könnyű kis portékát.

Furesa tájék az, hol a földet ez a «folyékony szilárd test» borítja. A ki még ilyen vidéket nem látott, bizony azzal könnyű volna elhítni, hogy most valami egyenetlen talajú sivatagban van — de az a fő, hogy szerencsénk legyen, mert ha egy kis szél támad, felkapja a sivatagot, elviszi és mi — felsültünk.

A legszebb és legtanulságosabb homokpuszta hazánkban a Gerebencz vidékén elterülő deliblati puszta, mely vakítóan fehér fényével mindenkit bámolatba ejt. Szép tiszta ezüst lepel, különféle redőkkel nem nyújthat szebb képet, mint ez a végtelenségbe elterülő finom homokréteg.

Mert a homok — mint már említettem — folyton változtatja alakját s nem borítja szép simán a földet, hanem a szél szeszélyének engedve más és más alakot vesz fel, s különféleképpen halmozódik. A felszínen számtalan egymás mellé rakott redőt láthatunk, melyek a csendesen hullámzó tó hullámjaihoz hasonlítanak.

De ez nincs mindig így. A síma földön nagyobb halmok is keletkeznek s ha csak félnapig is tartott a szél, az előző napok munkája le van rombolva s a homok más tájékon épül fel. De bármennyire is dühöngjön a szél, s akárhogy is változtassa irányát, a homokpuszta egyik jellemző sajátosságát nem fogja kiírthatni s ez a sok homokbuczka. Mert ne gondoljuk ám, hogy valami egyenes, síma felületen vagyunk. Dehogy! Talán a világon sincs e homokpusztáknál girbébb-görbébb hely. Kocsin valóságos veszedelem ilyen vidéken végig utazni; a legkellemetlenebb tengeri út nem olyan fárasztó, mint ez a rövid kis utazás. Rendszertelen, minden természeti törvényt nélkülöző buczkákat látunk első tekintetre, de ha közelebbről vizsgáljuk a dolgot, úgy a képződésnek négy osztályát fogjuk felismerni.

Az egyik osztályba azok tartoznak, melyek a szél irányára keresztben állanak s oly meredeken épülnek fel a milyen meredeken ez a homoknál csak lehetséges. Ezek a magas gátak: *a dűnék*.

A másik osztályba a szétszaggatott dűnét sorozzuk, melyekből *a barkhánok*, a nagy halmok alakulnak.

A harmadik csoportban más jelenséggel állunk szemben.

Ha félig-meddig megkötődnek ezek a buczkák, akkor megint más alakot vesznek fel. Ilyenkor ugyanis a szél a buczka szélnek legjobban kitett oldalát megtámadja, a gypet felszaggatja s a homokot keresztül vive a buczkán, annak másik oldalán mint hatalmas garmadát rakja le. Igen gyakran lehet ezt az alakot látni a deliblati pusztán, meg Kecskemét körül.

A negyedik utolsó osztály az előbbiből származik, mert ha ez a kifuvás sokáig tart, úgy a szél a buczkán keresztül egész mély és széles barázdát váj s valósággal ketté vágja az egész halmot saját garmadájával együtt s a szabad homokból hosszú

nyúlványt rak a ketté vágott buczka két keskeny felének a végére.

A magyar alföld rónáin e jelenséggel igen gyakran találkozunk s eddig igen sok kárt tett a természetben is. De a homokmegkötés megoldott kérdése óta, már a gazdák is biztossággal vannak és így semmiféle kárt nem okoz e pompás természeti jelenség.

Mai számunkban a deliblati homokpusztát mutatjuk be olvasóinknak.

A BÁNYARÉM.

Elbeszélés.

Irta: Teveli Mihály.

4

Pista tényleg erős volt a hír hallatára. Összeránczolta homlokát, majd esodálatos villogó tekintettel nézett a magasba, mintha keresne valamit emlékezetében.

— Gyógyszerész úr — szólt aztán, — szüleim kenyér nélkül maradtak. Legyen szives, küldje el ezt az ötven forintot sürgönyileg atyám czímére. Harminczat megtartok, mert arra szükségem lesz.

Megírta atyja czímét, oly erővel, oly hevesen vetette azt a pár betűt a papirosra, hogy a toll ketté törött ujjai között.

— Nem babonás ön? — kérdezé a gyógyszerész.

— Nem; engem meg nem rémitenek az emberek jósjelei; hanem a bányászok, gyógyszerész úr, a bányászok nagyon babonások. Ön nem látott még bányász népet. Az már nem vallásosság, a mi azokban él, az babona; különösen Völgyaknán és főképpen a szomszéd falvakban, vak babona. A hogy én ismerem őket, azok le nem szállnak többé abba a bányába. Be lehet csukni a boltot. Mikor a szomszédos Szelesfalván beszakadt egy táró, akkor is hire járt, hogy megjelent a bányarém. Állítólag először csak a felesége jelent meg fehér köpenyegben s mikor egy bányász feléje sújtott csákányával, ott termett a nagy szakálás bányarém maga, a mitől elájult az az ember, a ki látta. Úgy mondják, másnap bedőlt a bánya. A mi városkánkban is voltak már rémlátományaik a föld mélyében dolgozóknak. De ott eddig csak a szerencsétlenség után keltek szárnyra a veszedelmes mondák. S nem olvasta-e gyógyszerész úr tavaly azt a hírt, mely a belgiumi bányászstrájkáról szólt? Ott is a bányarém megjelenése idézte elő a bajt. Nagyon érdekelt a dolog, azonban nem tudtam meg, miképpen oldották meg a kérdést. De ott még felvilágosodot-

tabb a nép. A mi vidékünk bányász-népe többnyire német és nagyon szegény. Földjén alig terem meg az elvetett mag; úgyszólván egészen a bányászatra van utalva. Ennélfogva műveltségi állapota is meglehetősen alacsony színvonalon áll. Jól tudom, hogy pálinkától izgatott képzelődés rémmeséje az egész, de azt is tudom, hogy nincs az az ember, a ki kiverje a fejükből.

Mikor befejezte Pista szavait, fölugrott ülőhelyéről és ökölre szoritott kézzel a mellére ütött.

A gyógyszerész nem állhatta meg a nevetést.

— Talán ön?

— Én. Én kigyógyítom őket, jól tetszett mondani. Nekem ott nincs veszteni valóm. Nekem sejtelmeim vannak, alapos sejtelmeim. Még ma elutazom.

— Abból semmi sem lesz — vágott vissza a házigazda. Mit gondol, öcsém, ilyen náthával utazni?

— Kérem, én elutazom, még ma kell elindulnom. Szegény atyám, szegény Gábor bátyám. Nem hiába mondják, a szerencsétlenség egész kísérettel jön, ha egyszer beköszönt. Gyógyszerész úr, kérem, tegyen meg nekem egy szívességet: hívassa ide, mielőtt elutazom, azt a balaszt, a ki a vízből kihúzott engem. Nagy hálával tartozom neki, hogy megmentette életemet, meg akarom jutalmazni.

— Látja, én beleavatkoztam az ön ügyeibe. Megjutalmaztam már öt: tíz forintot adtam neki. Nekem nincs gyermekem, a jótékonyág gyakorlásában találok egyetlen örömöt.

Pista hirtelen mozdulattal megragadta a jötevő kezét s mielőtt az megakadályozhatta volna, megcsókolta.

— Ennyi jót csak igazán nemeslelkű ember tehet ennyi önzetlenséggel. Életem végéig hálával gondolok önre. Fogadja tőlem viszonzásul azt az ígéretemet, azt az erős fogadásomat, hogy az ön példája útmutatóm lesz egész életemen át.

Hosszas bizonyítgatás után végre rábeszélte házigazdáját, hogy útnak eressze. Még aznap Bécsbe ment nagybátyjához s onnét másnap a délelőtti gyorsvonattal haza indult. A kalauznak is feltűnt a szokatlanul izgatott fiatal ember, a ki minduntalan más fülkében foglalt helyet. Mihelyt beszállt hozzá valaki, azonnal elhagyta azt a fülkét s végre a kakasülön keresett magának egyedülletet. Pozsonytól kezdve egész Völgyaknáig pedig rosszulletére hivatkozva engedélyt kapott magától az ellenőrtől, hogy szolgálati szakaszban pihenessen.

Nem érdeklődött most a természet szépségei iránt. Tőle akár csupa tündéerkastélyt varázsolhatott volna a természet a Vág mentére. Pedig hány-szor fogadkozott, hogy mihelyt körülményei megengedik, bebarangolja Magyarországnak ezt a vadregényes vidékét. Azok az ősi várromok, melyeken századok nyomai ülnek s melyek képzeletgazdagító regéket beszélnek megbarnult sziklaormaikkal, nyomtalanul tűntek el egymásután szeme előtt.

Nem látott, nem hallott semmit sem. Annyira el volt merülve gondolataiban. Haditervet készített, a legpontosabb részletekben kidolgozott tervet. Meg volt győződve róla, ha csakugyan ott van az ellenség, a hol ő képzeli, megnyeri a csatát. És akkor . . .

IV.

Az a bányarém.

Völgyaknának már régen volt ilyen fontos beszéd tárgya, mint most. Az a bécsi újság szó szerint vette át a budapesti lapokból a hírt és teljesen megfelelt a valóságnak.

Az András-akna a város alsó végén fekszik rengeteg területen. Ott vannak a legnagyobb zúzó-művek, melyek eddig éjjel-nappal zakatoltak. Van is mit zúzniok. Tömérdek anyagot szállítanak a csillék, óriási bányamenetek azok; mint a vakond menetei, úgy hálózzák be a föld mélységeit. A nyugati hegy mögött fekvő Berkesfalva bányász népe dolgozik itt. Csak nézni kell esténként, különösen így télen, mikor olcsó világító eszközökkel, a fáklyával kezükben hosszú sorban haza vonulnak a hegyen keresztül. Mindmeggannyi távoli lidérezfényként rezeg a fáklyák fénye.

Keserves kenyér az 200—300 méter mélységben döngetni a sziklafalat a nehéz csákánnyal, fűrni, repeszteni, szállítani, a bányamécs halvány világítása mellett kalapácsolni órák hosszáig a víztől csöpögő bolthajtások alatt. És nem únják meg munkájukat. Más ember borzongva száll be a mélységben közlekedő kasba s remegve gondol arra az eshetőségre, hogy elszakad a lánccs és életével fizeti meg kíváncsiságát. Ők megszokott nyugalommal mondják ki a «jó szerencsét», mikor napi vagy éjszakai munkakörükbe leszállnak. A biztos kereset és a vénségükre kijáró nyugdíj elfeledteteti velük a környező veszedelmet.

A jeleztem időben mégis megtagadták főlebbvalóinknak az engedelmisséget. Az a kis emberke, azzal a nagy fehér szakállal megrémítette Berkes-

falva valamennyi bányamunkását. Éjjel, úgy éjfél tájban lehetett, mikor az egyik vajú-végen kalapácsoló bányász csobogást hallott maga mögött; visszafordult s a kiről annyit meséltek még gyermekkorában, ott illant el a tárón keresztül, vagy negyven lépésnyire a munkástól, a ki rémületében eszeveszetten rohant a jelzőkészülékhez s félig ájuldozva ült be a kasba.

Másnap estig feküdt a kórházban lázas állapotban.

És csodák csodája, a következő éjszakán megisméltődött az eset.

Többé nem jöttek át a berkesfalviak bányászni.

A munkavezetők meg a két mérnök, de még a bányatanácsos is hiába beszéltek a lelkükre, onnét egyhamar nem fognak hevért.

A bányamunkások megnyugtatóására lent járt egy bizottság harmadnap éjjel s váltig erősítették, bizonyították, hogy rendben van minden, hogy a bányarém csak a régi időkből fennmaradt mese, hogy ebben a bányában, melyhez csak nemrégén készítettek öt évi drága munkával vízvezető menetet, szerencsétlenség mostanában nem történhetik: a berkesfalviak hajthatatlanok maradtak.

A bányatanácsos magánkívül volt haragjában. Mihez fogjon? Hogy józanítsa ki ezt a balga népet? Vajjon igénybe vegye-e a városi szolgálatból elcsapott Hajbóczy segítségét, a kit csak nemrégén kereken elutasított, mikor szolgálatért esedezett?

Ez a Hajbóczy t. i. föltétlen ígéretet tett, hogy kiábrándítja a bányamunkásokat 500 forintért. Úgy azonban, hogy csak a pénz birtokában hajlandó ezt a fontos szíveséget teljesíteni.

Hiszen nevetséges dolog, gondolta magában a tanácsos úr, ilyen gézengúz segítségével mozgásba hozni az üzemet.

És már-már hajlandó volt megtenni a szükséges lépéseket, ha másképpen nem, saját anyagi felelősségére. Hétfőn jelentkezett az a bizonyos rémítő szellem és a tanácsos elhatározta, hogy ha más nem segít, megalkuszik szombatn a csavargóval.

Szerencséjére nem kellett ehhez az eszközhöz folyamodnia.

A pénteki gyorsvonat esti öt órakor érkezett meg Pozsony felől Völgyaknára. Már meglehetősen sűrű homály borult a hegyek fölé, mintha valami gondos dajka ködfátyollal borította volna be a bölcsőalakú völgyet. Csak 2—3 ember szállt ki, a kik egymással nem törődve haladtak le a kor-

látok határolta gyalogúton. Legelől a mi ismerősünk ment. Nagyon sietős lehetett az útja, csak úgy perdültek lábai alatt a kavicsok, melyekkel a gyalogjáró be volt hintve. Mikor a keresztező országúthoz ért, jobbra fordult s a legelőn keresztül a legfelsőbb házsor kertjei mögé került. A harmadik kert deszkakerítésén átmászva, csendesesen közeledett az egyik jól ismert ablakhoz. Sokszor mérgelődött ott bent abban a szobában, mikor Kovács Pétert oktatta a matematikából. Halkan megkocogtatta az alsó üvegtáblát s mintha a bent ülő már régóta csak erre várt volna, abban a perczben megnyílt az ablak. (Folyt. köv.)

LAUKA GUSZTÁV.

1818—1902.

Lauka Gusztáv, a nyolczvannégy éves ifjú meghalt. Az öregkorral járó gyengeség és tüdőgyulladás rabolták el a mindenkinek kedves Guszti bácsit.

A magyar humoristák között a legelső volt s a víg kedély még halálos ágyán sem hagyta el a jeles író.

— Ugyan hogy viccelnek majd fölöttem a lapok, hogy én is meghaltam? — kérdezte alig egy néhány órával halála előtt.

S ma már el is temették. . . teste egygyé lesz az anyafölddel, de vidám kedélye s írói munkássága irodalmunkban halhatlanságát biztosította.

Lauka Vitkán (Szatmár) született 1818 július 20-án. Elemi és középiskolai tanulmányait Kassán, Nagykárolyban és Szatmárt végezte, a böleleletet és jogot pedig Pesten hallgatta. Atyja kívánságára gazdatiszt lett s mint ilyen több helyen fordult meg. Szabad idejében szívesen olvasta Sue Jenő és Hugo Viktor munkáit és ezek romantizizmusa annyira hatalmába kerítette a fiatal Laukát, hogy otthagyta a gazdasági pályát, feljött Kovasóczy Mihály mellé segédszerkesztőnek havi 9 forintért. Neve lassanként ismertté lett. Első irodalmi kísérleteit még 1838-ban írta Munkácsy «Figyelmezőjébe», Helmecey «Társalkodójába» s első költeménye Vajda Péter «Almanach»-jában jelent meg.

Lauka írói tehetségét néhány év múlva mindenki felismerte. Pályadíjat is nyert már, mi a bizalmat még csak jobban felébresztette. 1848-ban élénk szerepet játszott. Kossuth bizalmas főfutárja volt és tollával is szolgált a szabadságharc ügyét: ő indította meg az első magyar élezlapot a *Charivari*-t, mely egy negyedévig állott fenn.

A szabadságharcot követő három évben bujdosott, míg végül rokona Kende Zsigmond szatmári megyefőnök főtitkárnak maga mellé vette. Így legalább védve volt az üldözések ellen.

Ezután már tisztán az irodalomnak szentelte minden idejét. Leginkább a «Pesti Napló»-ba és a «Hölgyfutár»-ba dolgozott. Versek is írt, de még több humoros elbeszélést, csipős novellát, ritka termékenységgel és páratlan sikerrel.

akármilyen más irodalmi vállalat, melybe Lauka ne írt volna. Munkásságának leginkább humoros oldala részesült nagy elismerésben. Meglepő fordulatok és neveltető ötletek minden elbeszéléseknek megadják azt a jóízű humort, mely műveit jellemzi. Friss és fiatalos kedélye különösen a vidéki középosztály rajzolásában, nem egyszer kiesűfolásában leli különös kedvét.

Versei között vannak igen szép érzelmes költe-

LAUKA GUSZTÁV.

Végre kénytelen volt megint hivatal után látni. Sok helyen fordult meg, de mindenütt csak jó emléket hagyott hátra s csak távozásával okozott mindig szomorúságot. Vándorlásainak utolsó állomása Nagybeeskerek volt. Ide Hertelendy főispán hívta meg 1882-ben vármegyei levéltárnoknak. Azóta állandóan ott lakott s a *Torontál* című lapot is ő szerkesztette. A társadalmi élet egyik főmozgatója és nagyrabecsült alakja volt a vidámkedélyű Guszti bácsi.

Az irodalommal folyton foglalkozott. Első felépésétől fogva alig volt hirlap, zsebkönyv vagy

mények, talán a legpoetikusabb valamennyi között a «Meghalt az ifjú lány virágvasárnapon» kezdetű románcz. A legnépszerűbbek humoros és spanyol románczai voltak. (Butter Flórián, Jeppo Salámi vagy Hadnagy Rikárd.) Önállóan megjelent munkáinak száma meghaladja a harmincz kötetet, de a különböző ujságokban, folyóiratokban közzétett cikkek is majdnem ugyanennyit tennének ki.

A nyolczvannégy éves Guszti bácsi mosolygó arca sohasem lesz már derűs, ajka nem nyílik föl többé élezlélésre, keze nem fog többé tollat — nyugodni tért ő is a boldogok honába.

KÉT DIÁK LEVELEZÉSE.

Lelkem jó barátom,

nagyon, de nagyon meg vagyok hatva. Bohó szívem dobog, gyermek szemem ontja a könnyeket. De nem csak én sírok, velem sír az én édes, drága, végtelenül szeretett anyám is. A vállamat, a fejemet, a kezemet simogatja s mind azt mondja sirva és nevetve:

— Lásd, Imréském, mégis csak nagyon jó az árváknak mennybéli atyja. Lásd, gondoskodott rólad, a miképpen megérdemelted. Levette az én szívemről a nagy aggodalmat, hogy mi lesz veled abban a rengeteg nagy városban, hova egyedül mégy... Most már meg vagyok nyugodva... most már nem is könnyezek, mikor arra gondolok, hogy... hogy reggel nem látlak, este sem látlak.

Ez az öröm, Aladár, nekem nagy, megmérhetetlenül nagy kincs.

Elfogadom az ajánlatot, elfogadom minden szót, minden utógondolat nélkül. Érezem a jótéteménynek nagyságát, melyben a te nemeskeblű, édes apád engem részesít, de érzem magamban az erőt is arra nézve, hogy egész életemre adóssá válok: adóssá a te apádnak, kit úgy fogok tisztelni és szeretni, mintha az én édes apám volna. És ünnepélyes fogadást teszek neked, Aladár, hogy ennek a nagy jótéteménynek az emléke kíséri fog életem útján. Ha Isten segítségével, a magam erejével viszem annyira, hogy ember legyen belőlem: asztalomnál jut egy darab kenyér, jut egy tányér leves a szegény diáknak; kezem nem lesz rest, ha ki kell nyujtanom, hogy valakit fölemeljek. A mely napon pedig erről megfelekezni: legyen hitvány a nevem s haszontalan, meddő, hiú minden törekvésem.

A mi pedig a te köszönő, hálálkodó soraidat illeti: azokat egyszerűen visszautasítom. Kérlehetetlenül utasítom vissza, Aladár, mert kell-e nekem egyéb, mint a te szereteted? Engem az Isten arra teremtett, hogy szeretet legyen a mindennapi kenyerem. Néha egy-egy szava a jósnak és szeretetnek úgy ellágyít, mintha puha tézsből volnék gyúrva. Ilyenkor azt érzem, hogy a szívem megnő s alig tud elférni a bordák között. Ilyenkor azt érzem, hogy minden könny egy-egy mázsás kő, minden panasz-szó egy éles kés; ilyenkor meg tudnék bocsátani a legnagyobb ellenségemnek is. Vallom és hiszem, hogy szeretet nélkül az ember nem volna egyéb, mint egy furfangosan kieszelt masina, melynek ideig-óráig való működése nem szerezne senkinek egy futó percig tartó örömet sem.

Augusztus 30.

dése nem szerezne senkinek egy futó percig tartó örömet sem.

Aladár, te engemet a te nagy szeretetteddel a világ leggazdagabb emberévé tettél. Azért hát ne légyen köztünk szó soha arról, hogy egymás iránt háladosak legyünk; mi egymással szemben csak a szeretetnek sürgető parancsát, a legszentebb kötelességet ismerjük ezután is.

★

Tegnap elbúcsúztam a kis város iskolájától, melyhez nyolcz esztendőnek sok-sok kedves emléke fűz. Minden eszembe jutott, s minden jól esett nekem. A labdajátékok gyepes tere, a fürdő, az a csodaszép völgy, melyet te nem győztél magasztalni. Aztán elmentem a templomba, hol kis diák koromban olyan gyakran ministráltam, a kórusra, hol nagyobb diák koromban minden vasárnap énekeltem. Elbúcsúztam volt tanáraimtól, a kiket szerettem. Úgy fogadtak, mintha nem is tanítványuk, hanem régi barátjuk lettem volna. Az én szeretett mesterem, Bagos, megölelt és megcsókolt, kérdezte kell-e pénz, mert ő ad egy-két garast. A lelkemre kötötte, hogy őt igazi, segítő barátomnak tekintsem. Mikor megtudta, hogy mi vár reám Pesten s említettem a te nevedet — egyszer csak elkezdett az arca fényleni:

— Menj fiam, monda reszkető ajakkal, menj és vigy a gazdagok palotájába egy derék magyar szívet, de mikor a kalácsot eszed, jusson eszedbe, hogy van a világon éhező is... Különben számszerűsége, a miket mondok — tévé hozzá szokott humorával — téged a nyomorúság dajkált fel, mint egykor engemet, ... ha csizmatalpat kellene rágnod, akkor is a te úton haladnál előre.

Így zárult be mögöttem az a pálya, melynél boldogabb talán sohasem fog reám várni. És elindulok a másik útra, melyről sokszor elhangzott, hogy tövises és göröngyös. Talpam megkérgesedett, szívem nem; te rózsákat hintettél erre az útra; agyamban zsirog a sok szándék, éhes vagyok a küzdelemre, sóvár a munkára. Édes anyám esőjje ereszt el utamra, baráti karod vár, a jövőnek egén megaranyosodnak a fellegek, lelkem sasszárnya repülni akar... Szívem fölemelkedik Istenhez — Segíts meg útamon, én édes Istenem!...

Munkára hát, közös munkára, jó barát! Lobogjon zászlónk, melyre reá irtuk:

«Emberszeretet, tudás, becsületesség, kötelesség-érzet.»

Holnapután nálatok... — nem, otthon leszek.

Imre.

SAKKJÁTÉK.

Rovatvezető: Exner Győző tanár.

A 49. rejtvény nyitja: 1. Hc4—d6.

1.	Ke7>d6
2.	Vc3—c5
1.	Ke7—f8
2.	Vc3—g7
1.	Ke7—d8
2.	Vc3—f6 v. c7

50. rejtvény.

Ifj. Jákó Jánostól, Nagy-Kikindán.

Világos: Kd8; Vf3; Fa8; h8; Hd7.

Sötét: Kd6; Bd1; d5; Fa1; a4.

Világos indul s a második lépésre mattot ad.

(A megfejtés beküldésének határideje egy hét.)

(Ha a rejtvényt a 49. számúval egybevetjük, nem egy szerzőre vall.)

50. játék.

Világos: Exner Gy.	Sötét: Boros	Világos: Exner Gy.	Sötét: Boros
1. e2—e4	e7—e5	35. Vc6—c8+	Kg8—g7
2. d2—d4	e5>d4	36. Vc8—g4+	Kg7—f8
3. Hg1—f3	Hb8—c6	37. Vg4—d4*	Ve7—g5
4. Ff1—c4	Ff8—c5	38. c3—c4	Vg5—g3
5. c2—c3	d4—d3	39. c4—c5	h6—h5
6. Vd1>d3	d7—d6	40. Vd4—d6+	Vg3>d6
7. els. röv.	Hg8—f6	41. c5>d6	Kf8—e8
8. b2—b4	Fc5—b6	42. Kg1—f2	Ke8—d7
9. a2—a4	a7—a5	43. Kf2—g3	Kd7>d6
10. b4—b5	He6—e7	44. Kg3—h4	Kd6—c5
11. Fc1—g5	He7—g6	45. Kh4>h5	Kc5—b4
12. Hb1—d2	els. röv.	46. Kh5—g5	Kb4>a4
13. Ba1—d1	Fe8—e6	47. h3—h4	Ka4—b3
14. Bf1—e1	h7—h6	48. h4—h5	a5—a4
15. Fg5—e3	Ff6>e3	49. h5—h6	a4—a3
16. Vd3>e3	Hf6—g4	50. h6—h7	f7—f6+
17. Ve3—d4	Hg4—e5	51. Kg5—g6	a3—a2
18. Hf3>e5	Hg6>e5	52. h7—h8V	a2—a1V
19. f2—f4	He5—g4	53. Vb8>f6	Va1—b1+
20. h2—h3	Hg4—f6	54. Vf6—f5	Vb1—g1
21. f4—f5	Fe6>c4	55. g2—g4	Vg1—g3
22. Hd2>c4	Bf8—e8	56. g4—g5	Kb3—c4
23. b5—b6	c7>b6	57. Kg6—g7	Vg3—d6
24. Hc4>d6	Be8—e7	58. g5—g6	Vd6—d4+
25. e4—e5	Hf6—h7	59. Kg7—g8	Vd4—d8+
26. f5—f6	g7>f6	60. Vf5—f8	Vd8—d4
27. e5>f6	Be7>e1+	61. g6—g7	Kc4—b5
28. Bd1>e1	Vd8>f6	62. Vf8—f5+	Kb5—c6
29. Vd4>b6	Ba8—a6	63. Vf5—f3+	Ke6—c7
30. Be1—e8+	Hh7—f8	64. Kg8—h7	Vd4—d7
31. Vb6>b7	Vf6>d6	65. Kh7—g6	Vd7—e6+
32. Vb7—e8	Ba6—c6	66. Vf3—f6	Ve6—g4+
33. Be8>f8+	Vd6>f8	67. Kg6—f7	Vg4—c4+
34. Ve8>c6*	Vf8—e7	68. Kf7—f8	söt. földja

Befejezték a Székesfehérvári Sakköző-Társaságban 1902 június 22-én.

E játék hibáinál fogva érdekes. Világos a 27. lépésben Vd4—g4+-kal a minőséget nyerhette volna meg. Világosnak 29. lépése körülbelül döntő hiba, melyre játéka elveszett volna, ha viszont sötét a 36. lépést el nem hamarkodja. Az erre következő végjáték nehezen kiszámítható, de a 40. lépésben bekövetkezett

* Itt a játék 1902 június 9-én félbemaradt.

** E hadállásban a játék ismét félbemaradt 1902 június 15-én.

vezérsere után világos már könnyen nyerhetett volna, ha a 46. lépésben Kh5—g4-et játszott volna.

Hírek. Schlechter és Janovski Karlsbadban mérköztek egymással; győztes a bécsi mester lett.

Üzenet. X. Y. Z. Második küldeményéből az I-ben Bb5—c5-re nincs matt. A II-ban He3—c2 az 1. lépésre mattol. A III-ban csak egy tollhiba volt. A VI. hibátlan. A VII. Fe5>f6-ra nem matt, de így: 1. Hh5>g7+ Ke6—e7. 2. f7—f8V+.

A sakkrejtvényt teljesen vagy részben helyesen fejtették meg: Krepelka Ferencz, Schandru Endre, Grünfeld Ferencz, Tóth Kálmán, Wettin Jenő, Cornides Donát, Ligeti Károly.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

A komáromi vágdunasori ifjúságnak augusztus 19-én tartott jótékonyozó mükedvelői előadása igen jól sikerült. A szereplők mind nagyon jól játszottak. A tiszta jövedelem 50 korona volt.

Szolnokon szeptember elsején tisztán társadalmi úton szervezett négy osztályú polgári fiúiskola nyílik meg. Az iskolánál az első évben a felekezetek hitoktatói s a helybeli főgimnázium és állami iskola tanárai közül kilenczen ingyen tanítanak. Az iskolaszék a minap tartotta alakuló gyűlését, a melyen egyebek közt elhatározták, hogy a Kossuth-évben megnyíló iskola növendékei részére Kossuth-öltözéket csináltatnak, Kossuth-kalappal, kettős ujjú kabátal és zsinóros nadrággal. A tanulók ezt a ruhát ünnepek alkalmával viselik.

VEGYESEK.

Naptári furcsaság. Forbes Archibald, a «Times» katonai levelezője, ki nem régiben meghalt, egy alkalommal Afghansztánban járván, onnan 1878 november 22-én délelőtti 10 órakor egy távirati sürgönyt küldött Londonba, mely tekintettel a két hely közt fennálló időkülönbözetre, oda az nap délelőtti 9 órakor érkezett. Londonból a sürgönyt rögtön San-Franciskóba továbbították, s szövege tekintettel a fennálló időkülönbözetre, ugyancsak reggeli hat órakor az amerikai lapokban meg is jelent. Ily formán a sürgöny 13,000 mérföld távolságban két órával előbb jutott nyilvánosságra, mint a hogy megtörtént.

A lavinák veszedelmei. A lavina rendszeren úgy szokott keletkezni, hogy egy hómezőnek a hórétége egy helyen két részre szakad és elkezdi lefelé csúszni, magával ragadva szikla- és jégtörmelékeket. Egyáltalában a friss hóval borított mezőkön és a megkeményedett hórétégeket borító friss havazások után nagy elővigyázatra van szükségünk. Nemrég két eset fordult elő: a Jungfrau-n és a Mont-Pleureur-ön, a midőn a szerencsétlenül jártak közül előbbinél kettő, utóbbinál hárman a megcsúszott hótömegeg alázuhantak. Egyáltalán óvatosságnak kell lenni a friss havval való mászásnál s mindenképpen tilos a hómezőt keresztben megmászni, azt pedig két helyen is átmeneteni valósággal kockázatos. Legtöbb esetben igen gyorsan is menetelnek a turisták és nem is mélyesztik be elég mélyen a mászóbotot az alsóbb, megkeményedettebb rétegbe. A «Revue Alpine» meghatóan beszél el Arkwright angol kapitány esetét, a ki

1866 október 13-án három vezetővel együtt szerencsétlenül járt a Mont-Blanc-on s míg a vezetők holttesteit azonnal megtalálták, addig az Arkwright Henrik testi maradványait harminczhat év múlva sikerült a Bosson-gleccser egyik repedékében feltalálni. Egy véletlenül megtalált mellénydarab vezetett nyomra, melynek még ép állapotban levő zsebéből kékszegélyű zsebkendő látszott ki; az igen jól konzervált vászonzól ez a tintával írott kézírás volt leolvasható: «Arkwright H. 84. ezred.» Így közölte annak idején a Chamonixban megjelenő «Revue du Mont-Blanc», mely szerint ez a nem kis szenzációt keltett lelet 1897 augusztus 21-én történt. A teljesen szagtalan s részben mumifikálódott testrészeket nagy pomával temették el; a család is eljött Angliából s 250 vezető testületileg s nagy turista-közönség adta meg a végső tisztességet annak a fiatal katonatisztnak, kinek anyja mikor meghallotta fia halálos balesetét, így kiáltott fel: «Fiam a világ legszebb monumentumát nyerte sírjaul!» Dr. Rosiére, ki a testrészeket megvizsgálta, kijelentette, hogy a jégtömegek konzerváló hatása a szerencsétlenül járt vagy lavina által eltemetett szervezetekre állandó, de az már éppen meghatározhatatlan, hogy miért állandó tartamú ez a jelenség. A gleccserek hideg levegője például hasonlóképpen akadályos a rothadás előidézésének s a szöveteknél oly elváltozásokat segít elő, a melyek a kiszáradással és mumifikációval határosak. A hógörgetegeknél olykor nemcsak egyének, de egész községek is esnek áldozatul. Így pusztította el a Mont-Blancról jövő hógörgeteg csak nemrégiben St. Gervais látogatott fürdőhelyet s a díszesen parkirozott telepet gyógyító intézetével és egyéb épületeivel úgy leborotvalta a föld színéről, hogy csupán romhalmaz látszik ma is a helyén s az újonnan felépült fürdőhely most már az erdő sűrű lombjai között, az eredetétől teljesen ellenkező és védettebb területen virágozik. — Hogy minden óvatosság mellett is sokan esnek áldozatul a hegymászás szenvedélyének, az a körülmény is igazolja, hogy 1898. évi augusztus végéig 29 ember rögtön életét veszítette, ketten pedig sebesüléseikben haltak el az európai alpesi tartományokban (Svájc, Bajorország, Ausztria, Olaszország és Szavoja) történt turista balesetek alkalmával. — A gleccsereken bizonyos helyeket, hol a szerencsétlenségek egypárszor ismétlődtek, népies nyelven rendszeren félelmetes nevekkel szokták elnevezni.

FEJTÖRŐ.

Számantani kérdés:

Melyik azon szám, melynek köbe egyenlő ugyan ezen szám 24-szeresével és 40-szeresével együttvéve?

Algebrai kérdés:

Választásnál a megválasztott 3-mal több szavazatot kapott, mint a mennyi az összes szavazatok fele volt. A bukott pedig csak kettővel kapott többet, mint a mennyi az összes szavazatok harmadrésze. Mennyi szavazata volt mindenkinek? (Braun Géza.)

Vegyteni kérdés:

Mi a neve annak a fémnek, melyet már az ó-korban ismertek, színe fehér, vastárgyakat vonnak be vele, hogy ne rozsdásodjanak. Sói igen mérgesek. Elektromos batteriákban használják. Atomsúlya 64-88, olvadáspontja 433°C. (Horváth L.)

Földrajzi kérdés:

Melyik az a tó Afrikában, melyet a Sari folyó táplál? Mélysége legfeljebb 5 méter. (Janik László.)

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1902 szeptember 7.

20. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számrejtvény: 6^{1/2}. Természetrizsi kérdés: Caropapsa pomonana H. Történelmi kérdés: Abukir. 1798. Vegytani kérdés: Auripigment vagy operment. Képrejtvény: A szív jósága gyakran leküzdhetetlen ellenségeket képes legyőzni.

Helyesen fejtették meg: Görbe Sámuel, Vécsei Ferencz, Popper József, Stéger Tibor, Trammer Samu, Zeller Aladár, Neumann Antal Mór, Brandstein Alfréd, Breuer Ernő, Wettin Jenő, Török Sándor, Dobránszky Ede, Köves János, Majtinszky Miksa, Popovits József, Ligeti Károly, Seres Károly, Schandru Endre, Kovács Zoltán, Krepelka Ferencz, Gulyás Imre, Karczag Jenő, ifj. Mohai Lajos, Taubinger Zoltán, Foltinek Aurél, Neumann F., György Lajos, Bissingen Sándor gr., Lukács Gyula, Lőrincz Ferencz és Dezső, Grünfeld Ferencz, Brünauer Endre, Kuzma Albert, Vértessy István, Heller László.

A kitűzött könyvjutalmat (Logouvé: Az olvasás művészete) Köves János veszprémi előfizetőnk nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

L. I. (Kassa). Forduljon ez ügyben a Franklin-Társulat könyvkiadóhivatalához (Egyetem-utca 4.) — M. V. (Trencsén). 1. A kéredezett munka Singer és Wolfner czégnél jelent meg. Bővebb felvilágosítással nem szolgálhatunk. 2. Akadt köztük közölhető is. — B. A. (Sepsi-Szt.-György). Kedves sorai igaz örömmel szolgáltak. Sok szerencsét kívánunk új pályájához. — L. K. (Pécska). Ha a titkár nem vállalkozik rá, úgy szívesen megbízunk önt. — Sch. E. 1902. 1. A kockarejtvény bevált. 2. A sakkrejtvényt átadtuk a rovatvezetőnek. — Szabó Lajos és Imreh Béla (Budapest) írják meg pontos címüket, hogy a jutalomkönyvet elküldhessük részükre.

Iskolatáskák, könyvbőrök, írófüzetek, könyvszifjak, tokdobozok, író- és rajzszerek kaphatók 9662

FARKAS ÁRPÁD papírüzletében

Budapest, IV., Kecskeméti-u. 6.

Levélbeni megrendeléseket különös figyelemmel intézek el.

!! Megjelent !!

Lombfűrészeti és faragászati különlegességekből összeállított nagyszabású album és árjegyzékünk, mely tartalmazza az összes idevágó kellek és díszvasalások képes gyűjteményét. Mivel a fentemlített cikkek és kellek az ideig jórészt Béosból szereztek be, indíttatva éreztük magunkat egy minden tekintetben modern és terjedelmes album összeállítására, miáltal lehetővé tesszük minden oly cikket előnyös, olcsó és gyors beszerzését, mely eddig csak külföldről jóval nehezebben és nagyobb költséggel történhetett. Tisztelettel 9076 Kiss Ernő és Társa, Budapest, VII., Erzsébet-körút 17. Árjegyzék kiadatra bérmentve.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre — 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre — 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet	IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre — 9 kor. 60 fill.	és könyvnyomda.	Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.		

MUNKÁRA FEL!

A pihenés napjai elmúltak. Szükségünk volt ezekre a napokra, mert kifáradt elmével és testtel neki menni az új iskola-évrnek nem lehet. Ámde mi azt hisszük, hogy bármily kellemesek voltak is a pihenés órái, voltak percek, mikor valami sarkalt, unszolt, hogy újra kezdjünk a munkához. A pihenés maga is fárasztó, ha a munkához szokott embert a munka kezdi hívogatni, csalogatni. Hivogatja, csalogatja:

— Jövel a te íróasztalodhoz, a mit megkezdted, fejezd be! Jövel a te könyveidhez, melyek annyi gyönyörűséggel töltötték el szívedet.

De kihez szólnak így?

Csupán ahhoz, a ki érezi és megérti a munkának gyönyörét, a mely egyike a legtisztább, legnemesebb gyönyörűségeknek. Mert nagyon téved az, a ki azt hiszi, hogy a sikerben van az öröm. A siker föltétlenül szükséges és kívánatos, mert nélküle elernyed a legnagyobb buzgóság is, nélküle megbénul az erő, ánde az öröm, melyet a siker okoz nekünk, elmúlo és meg nem újul. Elég egy kised kudarc, hogy a nagy siker okozta öröm, mint a pára szétoszoljék.

Nézzétek az alkotó művészt, midőn agyában forr az eszme, midőn az első esetvonással megrajzolja a körvonalakat; a képfaragót, mikor a durva kő megmozdul kezének érintésétől és kezd alakot ölteni, — avagy nézzétek a mesterembert, a ki az ormótlan anyagot formálja: vajjon nem újul-e meg öröme a napnak minden órájában, a mint fáradozván, látja a munkában való előhaladást. Nem a tökéletesség, nem a vég, hanem a tökéletesség útján való előhaladás, erők és bizodal munk tudata jutalmaz minket.

Nem tapasztaltuk-e, hogy a kertész, a ki buz-

gón nyesegeti, oltogatja csemetéit, ülteti a gyümölcsfákat: gyakran meg sem kóstolja a termést, hanem elajándékozta. Jobban megilleti szívét az öröm, ha látja, hogy valamely beteg csemetéjét sikerült az ártalmas féregtől megmentenie, mint a drága vázába tett legillatosabb róza.

A munka öröme a legönzletlenebb öröm is: forrása a legtisztább törekvéseknek s bizvást elmondhatjuk, hogy a legnagyobb elmék ennek az örömmnek voltak részesei.

A dolgozni szerető ember nem ér rá, hogy idétlen vágyak, szenvedélyek rabjává legyen. A műhely, a tanuló szoba vidám nótától visszhangzik s mikéntha egy óriási, végnélküli lánczolat volna az élet: egyik nap kívánatosá teszi a másikat s minél távolabb esik tőlünk a cél, annál kívánatosabb a munka.

Magyar ifjak, ebben a lázas, siető világban ne nézzetek türelmetlenül a cél felé, soha meg ne barátkozzatok azzal a gondolattal, hogy könnyen elérni valamit a legnagyobb okosság a világon, — nem, munka, még pedig tisztességes munka árán érni el mindent: ez a legszebb dolog.

Sajnálom az olyan embert, a ki csak kötelességből dolgozik s terhet nyögi a munkának; dicsérem és boldognak mondom azt, a ki a munkában örömet leli.

Titeket munkára a szülők iránt való szeretet sarkal; ez jól van így, de csak addig, míg érdemül nem röjjátok fel magatoknak azt, hogy dolgoztok s hogy háladosok vagytok. Igazán hálados csak az olyan ember, a ki a hálát éppen olyan szent kötelességének tartja, mint a szülők iránt való szeretetet. A hálados és szerető szív lehet csupán nemes öröme forrása; az ilyen szívben üt tanyát a munka iránt való szeretet is; az ilyen szív teremtett boldogságra és meglegedésre.